

מטרו החינוך והתרבות - המחלקה לעדכון תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ר ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ב ע ר י כ ת נ ח מ ה ל י ב ו ב י ן ש נ ת ה ע ש ר י ן ו ת ש ע

וירא (תש"ל)

פ ר ק כ"ב
ה ע ק י ד ה

א. ויאמר הנבי

ר' אברהם בן הרמב"ם:

...ומה רב החילוק בין סאמר "הנבי" ומאמר זקנו, אדם (ג' י') "וירא
כי עירום אנכי ואחבא!"
הסבר מהו "החלוק!"

ב. ב' והעלהו שם לעולה

רלב"ג באור המלות:

...וענין זה הנסיון לפי דעתי היה שבאתהו הנבואה בלשון מסופק והוא
סאמר אליו ה' ית' על יצחק "והעלהו שם לעולה". וזה המאמר יתכן
שיובן שיזבח אותו וזעלהו עולה, ויתכן שיעלה אותו שם להעלות עולה
כדי שיתחנך יצחק בעבודת ה' ית'. וניסה אותו ה', אם יקשה בעיניו
לעשות כוץ דבר שיצוהו ה' עליו עד שיהיה זה סיבה שיבין מזה המאמר
זולת מה שיובן ממנו בתחילת העיון, ר"ל שיובן ממנו, שיעלה שם עולה
אחרת, לא שיזבח את בנו.

רלב"ג באור דברי הספור:

...והנה כוון ה' בזה המאמר שיעלהו שם בעבור עולה, רצוני לומר,
שיראה יצחק שם הקרבת עולם לטם, כדי שיתחנך בעבודת ה' ית' ויגיע
לשלמותו באופן שיאות שיהיה ממנו הזרע הנבחר, שיעד ה' ית' לאברהם.
ולפי שהסובן מזה המאמר יהיה הסובן ממנו לפי הנהוג בו, שיעלה את
יצחק בנו שם לעולה כשיזבחנו וישרפנו, הנה נסלם לה' ית' נסיון
אברהם בזאת הנבואה, אם יקל בעיניו לעשות איזה דבר שיזדמן לכבוד
ה', וזה, שאם יקל זה בעיניו לא יחזור להבין מזה הענין זולת מה
שיובן ממנו בתחילת העיון. ואם יקשה בעיניו יבקש לזה המאמר כוונה
אחרת זולת מה שיובן ממנו בתחילת העיון. והנה הבין אברהם זאת
הנבואה לפי מה שיובן ממנו בתחילת העיון.

- 1) במה שונה פירושו את הפסוק "והעלהו שם לעולה" מן הפירוט המקובל?
- 2) במה מגדיל הרלב"ג את עצמת הנסיון ע"י פירושו זה?

ג. ד. וירא און המקום מרחוק

ה. ויאמר אברהם אל בעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד נה
תנחומא: "וירא את המקום מרחוק" - אמר ליה ליצחק: רואה אתה מה סאני רואה?
אמר לו: "אני רואה הר נאה משובח וענן קשור עליו". אמר לבעריו:
"רואין אתם כלום?" אמרו לו: "אין אנו רואין אלא מדברות". אמר להם:
"שבו לכם פה עם החמור" - הואיל והחמור אינו רואה ואיננו רואין כמותו
- עם הדומה לחמור, שבו לכם פה עם החמור שאתם כמותו.

רש"י ד"ה וירא את המקום: ראה ענן קשור על ההר.

רמב"ן ד"ה וירא את המקום: "ראה ענן קשור על ההר" ונתקיים בזה "אשר אומר
אליו". ויתכן על דרך הפשט "וירא את המקום" שהוא ארץ המוריה, כי כל
הארץ היא היה יודע. (פסוק ט') "ויבואו אל המקום אשר אמר לו
האלוקים" - עתה הוא הר המוריה, שאמר לו: "הנה זה ההר אשר אמרתי לך".

- 1) מהו הקושי שרצו רש"י ורמב"ן ליטבו?
- 2) מהו ההבדל העקרוני בין דרכו של רש"י לדרכו של הרמב"ן בישוב קטי מסין זה?
והשוה: שמות י"ד י"ב אשר דברנו אליך במצרים.
רש"י - והיכן דברו? (שמ' ה') "ירא ה' עליכם וינפוטם".
רמב"ן - ויתכן שאמרו לו כן כצאתם ועודם במצרים כאשר הסב אותם
אלוקים דרך המדבר ים-סוף, או שאמרו לו מתחילה: "אנא
נצא? אם דרך פלישתים - ילהטו בנו, ואם דרך המדבר - ננו
לנו לעבוד את מצרים ממותנו במדבר."

- 3) פרט את דברי הרמב"ן "ענה הוא הר המוריה".
- 4) מהי האחיזה הלשונית לדרשן לדרוש את דברי אברהם "שבו לכם פה עם החמור" כפי שדרש.
- 5) מהו הרעיון הכללי המסומל בדו-שיח שבין אברהם ובעריו במדרש?

(גליון וירא)

ד. הרב ר' א' י' קוק: עולת ראיה (בפירושו לעקדה שחרית עם פ"ו)

ד"ה וירא את המקום מרחוק: סתומים וסתומים הם הדברים, המאורעות הנפשיים הנפלאים אשר עברו על האב במשך הזמן של שלוש ימי ההליכה, אי-אפשר שיבוארו מצדו קדש קדשים הללו.

אמנם מה שהופיע ביום השלישי שבא אור הקדש למרום עוזו, ובמקום שהיה צריך לבוא דבור אמירה ליחד את ההר, באה ההופעה בחזון הראיה, כי כבר עלתה הנשמה למקום העליון אשר שם כל ההשגות מתאחדות, וגם הדבור והראיה, ככל שאר ההופעות הרוחניות, עוטרים הם בתפיסה אחת. האמירה היתה בתכונת ראיה, והראיה החזיונית הנבואית כל כך חדרה בנשמה הקדושה של האב האיתן, עד שעניו גם עיני הבשר בעטו לנושאי ההוד הנבואי. ועד אשר עדיין לא בא קרוב אל המקום מלא הוד הקדש, כבר חובר הריתוק אשר קשר את הנשמה העליונה אל יפעת הקדש אשר למקום, אשר כבר עלה במעלתו - באופן שאי-אפשר כבר לסמנו על פי הסימון החיצוני הטבעי שלו בתוך "אחד ההרים", כי אם המקום המיוחד שריכזו כל קדש בחיים, בעולט ובהרואיה מתקשר עמו. "וירא את המקום מרחוק" - ראה כבר הוד הכבוד העליון המעולף בעבני ערפל לרות ללב בני-אדם להחיותם חיי עו. "מה ראה? ראה עון קשור בהר".

- 1) מהי הפליאה הסגנונית בכתוב שעליה מבוססים דברי הרב, נוסף על הקשי שבישבו עוסקים רש"י והרמב"ן?
- 2) הרב מסיים דבריו בהנאת המדרש (כפי שהביאו גם רש"י). מהו יחסו למדרש זה?

ה. י"ט. וישב אברהם אל בעריו.

בראשית רבה ז"ו: "וישב אברהם אל בעריו", ויצחק היכן הוא? רבי ברכיה בשם רבנן דתמן: שלחו אצל שם ללמוד מסנו תורה. משל לאשה שנתעשרה מפלכה (=פלך לטוריות חוטים), אמרה: הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי, עוד אינו זן מתחת ידי לעולם. כך אמר אברהם: "כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות, לפיכך איני רוצה שתזוז מזרעי לעולם".

מדרש הגדול כ"ב י"ט: ויצחק היכן הוא? אלא שאמר ר' אליעזר בן פרט, אע"פ שלא מת יצחק, טעלה עליו הכתוב כאלו מת ואפרו מוטל על גבי המזבח, לכך נאמר "וישב אברהם אל בעריו". ד"א: שהכניסו הקב"ה לגן-עדן וישב בה שלוש טבים... וי"א: הלך לו אצל שם בן נח ללמוד תורה.

ראב"ע ד"ה וישב אברהם: ולא הזכיר יצחק, כי הוא ברשותו. והאומר שנחטף ועזבו ואחר-כך חיה, אמר היפך הכתוב.

רד"ק ד"ה וישב אברהם: ואין צריך לומר כי יצחק היה עמו, אלא זכר אברהם שהוא העיקר.

אבן-כספי ד"ה וישב אברהם: כי הוא הראש ואין צריך לזכור הנמפלים לו, כמו יצחק בנו. ומזה המין בתורה למאות ואלפים. האמנם בהיותו בעיר ולנציאה זה שנים היה מחסדי השם עלי, כי פגע בי חסיד אחד זקן וגדול, עם זקן גדול כולו לבן, ואמר אלי כי לא שב יצחק. כי בשכר מה שטבל להשחט שלחו השם לגן-עדן ועמד שם עד שנשא הנעימה רבקה, ולכן לא נזכר שמו בכתוב במיתת שרה ולא בשליחות אליעזר עד ששב עם רבקה. וכתוב שם (כ"ד ס"ב) "ויצחק בא טבוא באר לחי רואי". אמרתי לו: "תנות דעתך כמו שהנחת את דעתי".

הרב א' י' קוק עולת ראיה עם 13: אחרי כל ההתרוממות הנשגבה אשר עברה על נפשו לא פעל עליו שום דבר להפרד מאותה מידה גדולה של השפעה על העולם על הסביבה עם כל חמריותה. הוא שב אל בעריו, על פי מצבם, אותם הנערים אשר הניחם "עם החמור", שב אליהם להדרש להם, 'להעלותם ולשכללם'.

- 1) מה ההבדל העקרוני בין המדרשים לבין שלשת הפרשנים בישוב הקושי "ויצחק היכן הוא"?
- 2) הסבר מהו ההבדל בין שלוש התשובות הניתנות במדרש.
- 3) מהי השאלה אשר עוסק בה הרב קוק בדבריו (שאיננה כלל השאלה שעסקו בה כל הנ"ל)?
- 4) הרב קוק מוצא (בהמשך דבריו שלא הובאו לעיל) סיוע לדעתו ענין בטרף פטוקצו. כיצד?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ קרית מטה ירושלים.